

طراحی مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه های گرایش کارآفرینانه (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی)

سحر سهیلی نجف آبادی (مسئول مکاتبات)

کارآفرینی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

ss.sohaili@gmail.com

طهمورث سهرابی

عضو هیئت علمی، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

امیر بیات ترک

عضو هیئت علمی، گروه مدیریت تکنولوژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱-۱۱-۳۰

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱-۰۸-۱۵

چکیده

امروزه یکی از مهمترین رسالت‌های دانشگاه‌ها مسئولیت پذیری اجتماعی می‌باشد. از این رو هدف اصلی تحقیق طراحی مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی می‌باشد. روش تحقیق پژوهش آمیخته کیفی و کمی و از نوع کاربردی است. جامعه آماری در قسمت کیفی تحقیق ۱۰ نفر از مدیران، خبرگان و اساتید دانشگاهی و همچنین در قسمت کمی ۵۲ نفر از کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل تم و نرم افزار Maxqda و در بخش کمی برای بررسی نرمال بودن داده‌ها از روش کلموگروف-اسمیرنوف، برای آزمون فرضیه‌ها از روش معادلات ساختاری و نرم افزار Smart pls و سپس برای اولویت بندی متغیرها از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (Ism) و نرم افزار (super decision) استفاده کرده ایم. یافته‌های بخش کیفی ۵ متغیر برای مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی می‌باشد که عبارتند از: ۱- مسئولیت‌های قانونی ۲- مسئولیت‌های اقتصادی ۳- مسئولیت‌های زیست محیطی ۴- مسئولیت‌های اخلاقی ۵- مسئولیت‌های اجتماعی بشر دوستانه. یافته‌های بخش کمی حاکی از تایید تمامی فرضیه‌ها می‌باشد و با توجه به مقادیر به دست آمده متغیر مسئولیت‌های اجتماعی در اولویت اول می‌باشد. به مدیران و مسئولان دانشگاهی توصیه می‌شود زمینه را برای پیاده سازی برنامه‌های مسئولیت اجتماعی و کارآفرینی را در دانشگاه فراهم کنند.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی، گرایش کارآفرینانه، مسئولیت اجتماعی، مسئولیت قانونی، مسئولیت اقتصادی، مسئولیت زیست محیطی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت‌های اجتماعی بشر دوستانه، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

مقدمه و بیان مسئله :

بر اساس برنامه چهارم توسعه دانشگاه، تربیت و پرورش دانش‌آموختگان متخصص، فاضل، مسئولیت‌پذیر و توانمند که با تولید علم و ترویج دانش، زمینه رشد و بالندگی جامعه را فراهم آورند، در حل مسائل و مشکلات اجتماع مشارکت فعال داشته باشند، اخلاق حرفه‌ای را سرمشق خود قرار دهند و مسئولیت‌های اجتماعی‌شان را به‌خوبی ایفا کنند، از اهداف و وظایف اصلی دانشگاه به‌شمار می‌رود. هدف اصلی ترویج مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه، تبیین وظیفه اعضای هیئت علمی، کارمندان و دانشجویان در شناخت بیشتر موضوعات جامعه "خصوصاً ابرچالش‌ها" و تلاش برای مشارکت در حل مشکلات موجود از طریق بهره‌گیری از دانش و ظرفیت‌های علمی دانشگاه است. مسئولیت‌پذیری اجتماعی امروز، از روابط بین انسان‌ها و فرد خارج شده و بحث نهادی هم شکل گرفته است و وقتی وارد دانشگاه می‌شود باید این موضوع جزئی از آموزش و پژوهش قرار بگیرد؛ یعنی هم در بحث آموزش، هم پژوهش و هم نوآوری و به طور خاص توجه به مسئولیت اجتماعی. اگرچه می‌شود به شکل منفرد هم مسئولیت اجتماعی را انجام داد و دنبال کرد، اما وقتی این می‌تواند جزو ذات فعالیت دانشگاه بشود که به عنوان یک امر مستمر، دائمی و ذاتی در جامعه توسعه پیدا بکند که در کلیه فعالیت‌های دانشگاه وارد بشود؛ چیزی که در دانشگاه به عنوان مسئولیت اجتماعی مطرح می‌شود، طبیعتاً پاسخ دانشگاه به نیازهای جامعه در همه حوزه‌ها بود، بخشی از آن که دانشگاه سعی کرده است به عنوان جزئی از وظایف قطعی و دائمی خود قرار بدهد و بخشی را سعی کرده است به صورت داوطلبانه انجام بدهد و در بخش دیگر هم سعی کرده است بقیه بخش‌های جامعه را به کمک بطلبد و در قالب شبکه‌سازی این کار را انجام بدهد، امروز یکی از ظرفیت‌های که دانشگاه آزاد اسلامی روی آن متمرکز شده است. توسعه ظرفیت‌ها از طریق شبکه‌سازی است، دانشگاه راساً همه این اقدامات را نمی‌تواند، انجام بدهد ولی می‌تواند با استفاده از سازمان

قدرتمند خود، با استفاده از منابع انسانی فرهیخته، آموزش دیده و دانشمند خود، با استفاده از جایگاه اجتماعی که دارد بتواند با بقیه بخش‌های جامعه ارتباط برقرار کند، شبکه‌سازی کند و از این شبکه‌ها برای توسعه بهتر و ارائه خدمات بیشتر استفاده کند، مسئولیت اجتماعی دانشگاه، ظرفیتی است که دانشگاه‌ها را قادر می‌سازد تا از دریچه‌ی آن، کنش‌های ارتباطی خود را با حوزه‌ی عمومی، اجتماعات محلی، فضاها و ارگان‌های غیرانتفاعی، گروه‌های قومی و اجتماعی، نهادهای مدنی و سازمان‌های مردم‌نهاد بهبود و ارتقا بخشند. به واقع، دانشگاه در جایگاه پیش‌قراول، مبدأ تحولات و رهبر تغییرات مطلوب مدنی و اجتماعی، طلایه‌دار ترویج مسئولیت اجتماعی در جامعه و نضج‌دهنده و قوام‌بخش هویت‌های مسئولیت‌پذیر و اخلاق‌مدار در برابر هم‌کلاسان، هم‌دانشگاهیان، هم‌محلان، هم‌شه‌ریان، هم‌وطنان و هم‌نوعان و همین‌طور متعهد و مکلف در برابر محیط زیست فیزیکی (واقعی) و مجازی است. کشورهای در حال توسعه نقش بسیار مهمی دارند؛ که ارتقاء آن نیازمند یک جهت‌گیری راهبردی و اتخاذ سیاست‌هایی مبتنی بر رشد و ارزشیابی متناسب با تحولات محیطی موجود و بهره‌گیری از آن می‌باشد (تیچلر، ۲۰۱۵).

یکی از تأثیرگذارترین سازمان‌های امروزی در کشورهای در حال توسعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی هستند. این نگرش که مسئولیت‌پذیری اجتماعی خاص سازمان‌ها و شرکت‌های صنعتی و تولیدی است، به صورت نگرشی ناقص در مدیریت مطرح شده است. دانشگاه‌ها به مثابه سایر بخش‌های اقتصادی در قبال جامعه مسئول و پاسخگو هستند تا جایی که واژه دانشگاه پاسخگو را برای مؤسسات آموزش عالی مطرح شده است.

پرداختن به مقوله مسئولیت‌پذیری اجتماعی نه تنها برای سازمان‌های صنعتی و خدماتی، بلکه برای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی نیز ثمربخش است و به ساختن جامعه ای متعهد کمک خواهد کرد. لذا، هدف از این پژوهش،

برای گردآوری داده‌ها پیرامون شاخص‌های شناسایی شده است.

پیشینه‌های تحقیق:

پیشینه داخلی

ثقفی و پورعلی (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای به بررسی راهبردهای ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه‌ها پرداخته‌اند. روش پژوهش اسنادی و به صورت توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای با مطالعه منابع موجود در این زمینه شامل، مقالات مرتبط با موضوع مسئولیت‌پذیری اجتماعی گردآوری شده‌اند. براساس مطالعات صورت گرفته، مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه، دارای پنج بعد شامل مسئولیت بشردوستانه در قبال جامعه، مسئولیت اقتصادی در جامعه، مسئولیت عمومی اخلاق‌گرای، مسئولیت قانون‌گرایی در جامعه و مسئولیت فناوری در قبال جامعه و همچنین دارای ۱۵ مؤلفه می‌باشد که از دید صاحب‌نظران، بعد اجتماعی اهمیت بیشتری در میان مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی دارد، لذا با توجه به این که دانشگاه‌ها از جمله تأثیرگذارترین سازمان‌های اجتماعی‌اند که در توسعه و گسترش هنجارهای اجتماعی سهم بسزایی دارند و هنجارهای پذیرفته شده در جامعه زمانی درک خواهند شد که از جانب نهادی دانش‌محور مورد توجه قرار گیرند، لذا مسئولان باید به این امر توجه بیشتری مبذول دارند.

ملکی و حاجی‌پور (۱۳۹۹)، به طراحی طراحی و تبیین مدل زمینه‌های سازمانی تداوم‌گرایی کارآفرینانه رویکرد پژوهش آمیخته پرداخته‌اند. پس از بررسی مطالعات قبلی در خصوص زمینه‌های گرایش کارآفرینانه، مطالعه موردی چندگانه شامل چهار شرکت ایرانی برای کشف زمینه‌های سازمانی تداوم‌گرایی کارآفرینانه مورد بررسی قرار گرفت. سپس با استفاده از تحلیل محتوا ابعاد اصلی شناسایی و با بهره‌گیری از معادلات ساختاری تفسیری روابط میان ابعاد مشخص و مدل اولیه پژوهش حاصل گردید. در نهایت با آزمون کمی مدل اولیه پژوهش با

طراحی مدل مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه بود. در این مطالعه ابعاد مسئولیت‌پذیری دانشگاهی و مولفه‌های گرایش کارآفرینانه سنجیده شد. در نهایت، الگویی معرفی شد تا بتوان از طریق آن سهم عوامل مختلف در مسئولیت‌پذیری اجتماعی آموزش عالی را با توجه به گرایش کارآفرینانه ارزیابی کرد.

روش تحقیق:

پژوهش حاضر باهدف طراحی مدل مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه روش تحقیق آمیخته و تشکیل شده از دو بخش کیفی و کمی می‌باشد و همچنین تحقیق از نوع کاربردی است که نتایج تحقیقات بنیادی به منظور بهبود و به کمال رساندن رفتارها، روش‌ها، ابزارها، وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع انسانی و نهایتاً با هدف پاسخ دهی به یک نیاز در جامعه انجام می‌شود. به لحاظ هدف توسعه‌ای-کاربردی است و با روش میدانی صورت گرفته است.

برای گردآوری داده‌ها، از روش پدیدارشناسی توصیفی و ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته و از تحلیل محتوای کیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم افزار MAXQDA استفاده شد. سوالات مصاحبه، پس از مرور مبانی نظری و همفکری با اساتید راهنما، مشاور و خبرگان کارآفرینی طراحی گردید. جامعه مورد مطالعه پژوهش، مدیران، خبرگان و اساتید دانشگاهی و همچنین در قسمت کمی ۵۲ نفر از کارکنان بودند که به صورت هدفمند انتخاب شدند و مصاحبه صورت گرفت که شامل مصاحبه فردی و مصاحبه گروهی سه نفره صورت گرفته است. مصاحبه‌ها، نوع روش تحقیق حاضر آمیخته (کیفی و کمی) و کاربردی می‌باشد که در بخش کیفی انجام مصاحبه‌های تخصصی با صاحب‌نظران با استفاده از مصاحبه ساخت یافته و نیم ساخت یافته و در بخش کمی طراحی پرسشنامه‌های لازم

بیشترین مقاله را دارند، استاونیزر، لو و لانرو هستند. سازنده ترین موسسه دانشگاه ووهان است. ایالات متحده کشوری با بیشترین نشریات و نشست ها و همان کشور همراه با یونایتد است پادشاهی، بیشترین مشارکت بین المللی را داشته باشید. شواهد نشان دهنده افزایش علاقه جهانی به تأثیرات اقتصادی و زیست محیطی USR است. تحقیقات آینده باید بر تحلیل روابط بین مصرف مسئولانه و پایدار دانشگاه‌ها و تأثیرات کوتاه مدت مالی، اقتصادی و پایدار آنها باشد. مدل بررسی شده در تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

شکل (۱): ساختار مفهومی USR

مسئولیت اجتماعی دانشگاه

در موسسات دانشگاهی باید مفهوم مسئولیت اجتماعی نیز اعمال شود، زیرا اینها بخش‌های مهمی از جامعه ما هستند. اکنون انتظار می‌رود دانشگاه‌ها به طور سازنده در توسعه اجتماعی و عبور از همه موانع مشارکت داشته باشند. مسئولیت اجتماعی دانشگاه (USR) به دنبال توسعه و تقویت تعهد اجتماعی است. همچنین شهروندی فعال را در بین دانشجویان و کادر علمی تشویق می‌کند. علاوه بر فعالیت‌های معمول آکادمیک، آنها باید تشویق شوند تا برای ارائه خدمات به محله، کار کنند و تعهد را برای توسعه پایدار جامع با تمرکز بر جنبه‌های زیست محیطی و زیست محیطی، ارتقا دهند. به همین ترتیب، موسسات دانشگاهی توانایی عظیمی در جهت دادن به دانش آموزان و جامعه دارند و آنها را قادر می‌سازد تا

استفاده از روش معادلات ساختاری مدل پژوهش آزمون و به تایید رسید. یافته‌ها نشان می‌دهد که زمینه‌های سازمانی تداوم گرایش کارآفرینانه عبارتند از مربیگری دانشجویان، پروری، یادگیری سازمانی، مدیرعامل، کارمندان حرفه‌ای، همسویی استراتژیک و منابع و قابلیت‌های کلیدی. تمامی روابط فرض شده در مدل اولیه پژوهش پس از آزمون کمی مدل مورد تایید رسید و تنها یک مورد رابطه دانشجویان پروری و مدیرعامل تایید نشد. نتایج: نتایج پژوهش به خوبی به زمینه‌های تداوم گرایش کارآفرینانه و ارتباط میان آنها را به نمایش می‌گذارد. سبک رهبری مربی‌گری به عنوان سنگ زیربنای این مهم شناسایی شده و سایر زمینه‌ها تحت تاثیر این متغیر قرار می‌گیرند. پژوهش برای محققان و مدیران فعال در کسب و کارها قابل بهره برداری خواهد بود.

پیشینه خارجی

ویکتور سانچز و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تحول تحقیق در ابعاد اقتصادی - اجتماعی و زیست محیطی در مسئولیت اجتماعی دانشگاه" عنوان کردند: موسسات آموزش عالی، در جامعه و توسعه اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی تأثیر زیادی دارند. این موارد محورهای مدیریت مسئول اجتماعی دانشگاه‌ها را مشخص می‌کند. مفهوم مسئولیت اجتماعی دانشگاه USR این روابط را مدیریت می‌کند تا از طریق آموزش عالی، تحقیق، و انتقال دانش و فناوری، و همچنین آموزش برای پایداری بیشتر بتواند اهداف مدیریتی را دنبال کند. این مطالعه، تحقیقات جهانی در مورد این موضوع را در دوره ۱۹۷۰-۲۰۱۹ مورد بررسی قرار داده است. تجزیه و تحلیل کتابشناسی، در مورد ۸۷۰ مقاله انجام شد و نتایج به دست آمده در مجلات علمی، نویسندگان، موسسات و کشورهای که به این تحقیق کمک می‌کنند، منتشر شد. دسته اصلی تجارت، مدیریت و حسابداری است. پربازده ترین ژورنال Business and community Review است، در حالی که California Management Review بیشترین استناد را دارد. نویسندگانی که

وجود زمینه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی وجود داشته باشد (کوهلو و منزس، ۲۰۲۱).

این خواسته‌های ضروری متعاقباً در اهداف توسعه پایدار سازمان ملل به سطح بعدی رسیده است (سازمان ملل، ۲۰۱۵)، که هدف آن این است که، تا سال ۲۰۳۰، همه فراگیران دانش و مهارت‌های لازم برای ارتقا توسعه پایدار، از جمله حقوق بشر، برابری جنسیتی، ترویج فرهنگ صلح و عدم خشونت، شهروندی جهانی و قدردانی از تنوع فرهنگی، داشته باشند با قرار دادن چشم انداز زیست محیطی **USR**، شناخت اهمیت تعامل بین دانشگاه و زمینه‌های آن، اجازه می‌دهد تا یک دیدگاه اساسی تر از نقش و تعهد دانشگاه به منافع عمومی داشته باشیم. در واقع، دانشگاه به عنوان "یک دانشگاه حیاتی و پرسشگر (...)" در تلاش است تا منابع خود را در ارتقا رفاه جهان به خوبی تأمین کند. در مراحل محلی و منطقه ای و اغلب در سطح جهانی فعال خواهد بود. « (کوهلو و منزس، ۲۰۲۱).

اگرچه در مورد معانی **USR** اتفاق نظر وجود ندارد، اما واضح است که نقش مؤسسات آموزش عالی در توسعه و تحول در محیط اجتماعی آن‌ها حیاتی است (نونز، ۲۰۱۹). این نه تنها شامل پیشرفت علم و به اشتراک گذاری دانش با و برای جامعه بلکه همچنین توانمند سازی دانش آموزان از طریق اعمال شهروندی فعال، فراگیر، مشارکتی و دموکراتیک است (کوهلو و منزس، ۲۰۲۱). به همین ترتیب، مؤسسات آموزش عالی مسئول ایجاد چندین فضای یادگیری است و علاوه بر برنامه‌های مطالعاتی، به دانشجویان امکان می‌دهد در پروژه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر یادگیری خدماتی، با دیگران همکاری کنند (سانتوس و همکاران، ۲۰۱۶).

درک دانشگاه به عنوان یک فضای یادگیری چندگانه، تأثیر بالقوه آن در مسیرهای زندگی دانش آموزان نباید محدود به آموزش آن‌ها به عنوان متخصصانی باشد که به طور فزاینده ای متخصص هستند، بلکه باید تحت تأثیر جنبه های مختلف توسعه شخصی، اجتماعی، مدنی و شغلی

ارتباط اجتماعی داشته باشند و علاقه اجتماعی را تحریک کنند (آناند و همکاران، ۲۰۱۹).

مسئولیت اجتماعی دانشگاه (**USR**) در آموزش عالی اروپا شتاب بیشتری یافته است. در مواجهه با چالش‌های صعودی جهانی از قبیل حران آب و هوا، جنبش‌های گسترده جمعیتی و تنوع فزاینده عمومی، فضاهای جدید یادگیری و روش‌های کار، باید ایجاد می‌شود، مؤسسات آموزش عالی با تقاضای جدید تجدید نظر در شیوه‌های داخلی و همچنین تعامل آن‌ها با جامعه به منظور ایجاد تعادل میان تنش و کیفیت، مواجهه است. در این راستا از یک سو، برای فعالیت‌های عالی تحت فشار قرار می‌گیرند تا همچنان رقابتی باقی بمانند و به طور موثر به چالش‌های مختلف جهانی شدن، پاسخ دهند (زاگا، ۲۰۱۹). از طرف دیگر، آن‌ها همچنین باید دانشجویان را برای فعالیت‌های حرفه‌ای آینده و همچنین زندگی خود آماده کنند و شهروندان انتقادی و درگیر را پرورش دهند. به خصوص پدیده‌های اخیر شامل همه‌گیری کرونا، ظهور مردم‌گرایی و تهدید اخبار جعلی نه تنها اهمیت، بلکه حتی فوریت مورد اخیر را نشان می‌دهد (کوهلو و منزس، ۲۰۲۱).

در حقیقت، مسئولیت اجتماعی عمومی به رسمیت شناخته شده است و از مؤسسات آموزش عالی می‌خواهد مسائلی را که بر رفاه جوامع، ملت‌ها و جامعه جهانی تأثیر می‌گذارد، شناسایی و حل کند و طیف وسیعی از روش‌های آموزشی نوآورانه را ارائه دهد. نه تنها پرورش تفکر انتقادی و خلاقیت دانشجویان در درون، بلکه فراتر از دانش موضعی، باید فعالیت داشته باشد (سانتوس و همکاران، ۲۰۱۶). این امر مستلزم این است که دانشجویان توانایی‌های خود را با احساس مسئولیت اجتماعی به طور کامل توسعه دهند، و آن‌ها را آموزش دهند تا در یک جامعه دموکراتیک، شرکت کنندگان حیاتی و مروج تغییراتی باشند که موجب رشد عدالت می‌شود علاوه بر این، تأکید ویژه ای بر فراهم آوردن فرصت‌های برابر برای همه از نظر دسترسی، پیشرفت و تکمیل مطالعات، با

H^۳. مسئولیت‌های زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر دارد.

H^۴. مسئولیت‌های اخلاقی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر دارد.

H^۵. مسئولیت‌های اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر دارد.

جدول ۱: آزمون معناداری و شدت و جهت فرضیات

نتیجه	P value	T.value	β	فرضیه
معنادار است و مورد تایید قرار می‌گیرد	۰/۰۰۱	۱۲/۳۹	۰/۱۷۶	H ^۱
معنادار است و مورد تایید قرار می‌گیرد	۰/۰۰۰	۸/۲۷	۰/۲۹۵	H ^۲
معنادار است و مورد تایید قرار می‌گیرد	۰/۰۰۰	۴/۲۴۳	۰/۱۸۵	H ^۳
معنادار است و مورد تایید قرار می‌گیرد	۰/۰۰۲	۹/۱۲	۰/۲۰۶	H ^۴
معنادار است و مورد تایید قرار می‌گیرد	۰/۰۱۱	۴/۰۴۱	۰/۱۷۵	H ^۵

فرضیه اول پژوهش مبنی بر تاثیر مسئولیت‌های قانونی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های پ گرایش کارآفرینانه با توجه به مقدار $T.value = ۱۲/۳۹$ $P value = ۰/۰۰۱$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد فرض H_0 را رد و فرض H_1 را تایید می‌کند. یعنی مسئولیت‌های قانونی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر معناداری دارد. حال به بررسی شدت و جهت تاثیر می‌پردازیم. بتا $\beta = ۰/۱۷۶$ است که خبر از شدت تاثیر $۰/۱۷۶$ می‌دهد یعنی اگر متغیر برون زای مسئولیت‌های قانونی را یک واحد تغییر دهیم به اندازه $۰/۱۷۶$ واحد مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در همان جهت تغییر می‌کند. بنابراین

آن‌ها باشد، که بسیار فراتر از آموزش آکادمیک است (روتی و همکاران، ۲۰۱۶). پروژه‌های USR ، فرصت‌هایی را برای ایجاد تعادل بین نظریه و عمل، عمل و تأمل ایجاد می‌کنند، منجر به راه‌هایی که باعث پیشرفت و توانمندسازی دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف زندگی آن‌ها می‌شود. USR باید فعالیت اصلی موسسات آموزش عالی باشد، در تمام زمینه‌های موسسات آموزش عالی، از آموزش و تحقیق، تا حاکمیت و مشارکت جامعه، ادغام شود (کوهلو و منزس، ۲۰۲۱).

گرایش کارآفرینانه

در سالهای اخیر، کارآفرینی به یک عنصر کلیدی برای توسعه و بهبود وضعیت اقتصادی، تبدیل شده است. (پاتریسیا و همکاران، ۲۰۱۶). نتایج تحقیقات بر روی مسیر شغلی کارآفرینی نشان داده است که متغیرهای مختلف شخصی و زمینه‌ای بر کارآفرینی تاثیر دارد که به طور کلی متغیرهای کمی در زمینه شناسایی افراد کارآفرین و غیرکارآفرین انجام شده است و تحقیقات تجربی و نظری در زمینه کارآفرینی، به طور محدودی انجام شده است (آلکین و همکاران، ۲۰۱۷). محققان کارآفرینی در سراسر جهان توسعه کارآفرینی را از دیدگاه چند جانبه از قبیل اکوسیستم‌های مختلف و چالش‌های اقتصادی، مورد بررسی قرار داده اند (بروتن و همکاران، ۲۰۱۵). برخی استدلال می‌کنند که مدل کارآفرینی آمریکایی در سراسر جهان قابل اجرا نیست (بروتن و همکاران، ۲۰۱۸).

فرضیه‌های پژوهش

H^۱. مسئولیت‌های قانونی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر دارد.

H^۲. مسئولیت‌های اقتصادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر دارد.

۳ Bruton, Khavul, Siegel, & Wright
 ۴ Bruton, Zahra, & Cai

۱ Patricia
 ۲ Aleciane

اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در همان جهت تغییر می‌کند. بنابراین آموزش مسئولیت‌های زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد. یعنی پیش بینی می‌شود اگر مدل در نمونه‌ای بزرگ اجرا گردد این فرضیه تایید شود.

فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر تاثیر مسئولیت‌های اخلاقی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه با توجه به مقدار $9/12$ $T.value =$ یا مقدار $(P\ value=0/002)$ در سطح اطمینان 99 درصد فرض H_0 را رد و فرض H_1 را تایید می‌کند. یعنی آموزش مسئولیت‌های اخلاقی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر معناداری دارد. حال به بررسی شدت و جهت تاثیر می‌پردازیم. بتا $\beta=0/206$ است که خبر از شدت تاثیر $0/206$ می‌دهد یعنی اگر متغیر برون زای آموزش مسئولیت‌های اخلاقی را یک واحد تغییر دهیم به اندازه $0/206$ واحد مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در همان جهت تغییر می‌کند. بنابراین آموزش مسئولیت‌های اخلاقی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد. یعنی پیش بینی می‌شود اگر مدل در نمونه‌ای بزرگ اجرا گردد این فرضیه تایید شود.

فرضیه پنجم پژوهش مبنی بر تاثیر مسئولیت‌های اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه با توجه به مقدار $4/041$ $T.value =$ یا مقدار $(P\ value=0/011)$ در سطح اطمینان 99 درصد فرض H_0 را رد و فرض H_1 را تایید می‌کند. یعنی مسئولیت‌های اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر معناداری دارد. حال به بررسی شدت و جهت تاثیر می‌پردازیم. بتا $\beta=0/175$ است که خبر از شدت تاثیر $0/175$ می‌دهد یعنی اگر متغیر برون زای

مسئولیت‌های قانونی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد. یعنی پیش بینی می‌شود اگر مدل در نمونه‌ای بزرگ اجرا گردد این فرضیه تایید شود.

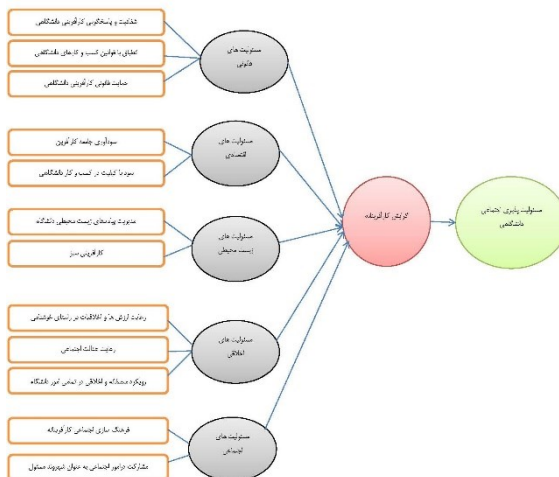
فرضیه دوم پژوهش مبنی بر تاثیر مسئولیت‌های اقتصادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه با توجه به مقدار $T.value = 8/27$ یا مقدار $(P\ 0/000)$ در سطح اطمینان 99 درصد فرض H_0 را رد و فرض H_1 را تایید می‌کند. یعنی آموزش مسئولیت‌های اقتصادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر معناداری دارد. حال به بررسی شدت و جهت تاثیر می‌پردازیم. بتا $\beta=0/295$ است که خبر از شدت تاثیر $0/295$ می‌دهد یعنی اگر متغیر برون زای آموزش مسئولیت‌های اقتصادی را یک واحد تغییر دهیم به اندازه $0/295$ واحد مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در همان جهت تغییر می‌کند. بنابراین آموزش مسئولیت‌های اقتصادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد. یعنی پیش بینی می‌شود اگر مدل در نمونه‌ای بزرگ اجرا گردد این فرضیه تایید شود.

فرضیه سوم پژوهش مبنی بر تاثیر مسئولیت‌های زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه با توجه به مقدار $4/243$ $T.value =$ یا مقدار $(P\ value=0/000)$ در سطح اطمینان 99 درصد فرض H_0 را رد و فرض H_1 را تایید می‌کند. یعنی آموزش مسئولیت‌های زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر معناداری دارد. حال به بررسی شدت و جهت تاثیر می‌پردازیم. بتا $\beta=0/185$ است که خبر از شدت تاثیر $0/185$ می‌دهد یعنی اگر متغیر برون زای آموزش مسئولیت‌های زیست محیطی را یک واحد تغییر دهیم به اندازه $0/185$ واحد مسئولیت پذیری

قانونی ۲. بعد مسئولیت‌های اقتصادی ۳. بعد مسئولیت زیست محیطی ۴. بعد مسئولیت‌های اخلاقی ۵. بعد مسئولیت‌های اجتماعی که با مصاحبه‌های که از خبرگان و کارشناسان که به صورت سؤالات کیفی پرسیده شد به صورت یک مدل کیفی با روش تحلیل محتوای (تحلیل تم) به دست آمد در اختیار آن‌ها قرار داده شده بود. اعتبار مدل:

اعتبار مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران چگونه سنجیده می‌شود؟

با توجه به یافته‌های بخش کمی آن با استفاده از روش معادلات ساختاری و معادلات تفسیری صورت گرفت، اعتبار سنجی مدل کیفی مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران به دست آمده از تحلیل تم از طریق آزمون های آلفای کرونباخ، روش پایایی ترکیبی، روش HTMT، روش عدم هم خطی متغیرهای برونزا و روش تعیین R² به دست آمده است. که اعتبار مدل، با ترکیب نظرات ۱۰ خبره و مدیر و استاد دانشگاه ۵۲ کارمند دانشگاه مورد تایید است. مدل نهایی تحقیق به شرح زیر است:

شکل ۲: مدل نهایی مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه (منبع: با اقتباس از مدل تحقیقاتی مسئولیت اجتماعی کارول ۲۰۲۰)

نتیجه گیری:

مسئولیت‌های اجتماعی را یک واحد تغییر دهیم به اندازه ۰/۱۷۵ واحد مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه در همان جهت تغییر می‌کند. بنابراین مسئولیت‌های اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد. یعنی پیش بینی می‌شود اگر مدل در نمونه‌ای بزرگ اجرا گردد این فرضیه تایید شود.

سوال اصلی تحقیق مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران چیست ؟

مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران دارای ۵ متغیرها و ۱۲ شاخص می‌باشد که عبارتند از: ۱. بعد مسئولیت‌های قانونی با مولفه‌های (شفافیت و پاسخگویی کارآفرینی دانشگاهی، انطباق با قوانین کسب و کارهای دانشگاهی، حمایت قانونی کارآفرینی دانشگاهی). ۲. بعد مسئولیت‌های اقتصادی با مولفه‌های سودآوری جامعه کارآفرین و سود با کیفیت در کسب و کارهای دانشگاهی). ۳. بعد مسئولیت زیست محیطی با مولفه‌های (مدیریت پیامدهای زیست محیطی دانشگاه و کارآفرینی سبز). ۴. بعد مسئولیت‌های اخلاقی با مولفه‌های (رعایت ارزش‌ها و اخلاقیات در راستای خوشنامی، رعایت عدالت اجتماعی، رویکرد منصفانه و اخلاقی در تمامی امور دانشگاه). ۵. بعد مسئولیت‌های اجتماعی با مولفه‌های (فرهنگ سازی اجتماعی کارآفرینانه، مشارکت در امور اجتماعی به عنوان شهروند مسئول).

سؤالات فرعی تحقیق:

متغیرهای مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران کدامند؟

مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران دارای ۵ متغیرها می‌باشد که عبارتند از: . بعد مسئولیت‌های

اولویت بندی متغیرهای مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران به چه صورت است؟

با توجه به یافته‌های معادلات تفسیری متغیر مشارکت در امور اجتماعی به عنوان شهروند مسئول در سطح اول، متغیر فرهنگ سازی اجتماعی کارآفرینانه در سطح دوم، متغیر رویکرد منصفانه و اخلاقی در تمامی امور دانشگاه در سطح سوم، متغیرهای احترام به ارزش‌ها و هنجارها و رعایت عدالت اجتماعی در سطح چهارم، متغیرهای مدیریت پیامدهای زیست محیطی دانشگاه و کارآفرینی سبز در سطح پنجم. متغیر سود با کیفیت در کسب و کارهای دانشگاهی در سطح ششم، متغیر سودآوری جامعه کارآفرین در سطح هفتم، متغیر حمایت قانونی کارآفرینی دانشگاهی در سطح هشتم، متغیر انطباق با قوانین کسب و کارهای دانشگاهی در سطح نهم و متغیر شفافیت و پاسخگویی کارآفرینی دانشگاهی در سطح دهم قرار گرفته اند.

همچنین با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل نهایی معادلات تفسیری مدل مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران عوامل رویکرد منصفانه و اخلاقی در تمامی امور دانشگاه، فرهنگ سازی اجتماعی کارآفرینانه، مشارکت در امور اجتماعی به عنوان شهروند مسئول دارای قدرت نفوذ بالا، عوامل انطباق با قوانین کسب و کارهای دانشگاهی، حمایت قانونی کارآفرینی دانشگاهی، سودآوری جامعه کارآفرین، سود با کیفیت در کسب و کارهای دانشگاهی دارای قدرت وابستگی بالا و عوامل مدیریت پیامدهای زیست محیطی دانشگاه، کارآفرینی سبز، احترام به ارزش‌ها و هنجارها، رعایت عدالت اجتماعی، رویکرد منصفانه و اخلاقی در تمامی امور دانشگاه، فرهنگ سازی اجتماعی کارآفرینانه، مشارکت در امور اجتماعی به عنوان شهروند مسئول دارای قدرت نفوذ و وابستگی بالایی هستند.

مقایسه نتایج تحقیق با تحقیقات پیشین:

نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات برادران حقیر و همکاران (۱۳۹۸)، قاضیانی و همکاران (۱۳۹۴)، حبیبی (۱۳۹۳)، فلاوندی و همکاران (۱۳۹۲)، طیبسی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان "سنجش مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی"، حبیبی و همکاران (۱۳۹۵)، با عنوان "مؤلفه های ارتقای مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی". علمی مهر و رافتی با عنوان "بررسی میزان مسئولیت اجتماعی بر اساس مدل کارول و ارائه راه کارهای لازم جهت ارتقاء آن در شرکت توزیع برق مشهد"، یداللهی فارسی و همکاران (۱۳۹۷)، با عنوان "تاثیر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت بر عملکرد مالی در کسب و کارهای خانوادگی و غیر خانوادگی"، اسفندیاری و همکاران با عنوان "ارائه الگوی سرمایه اجتماعی کارآفرینانه با تاکید بر مسئولیت اجتماعی سازمان تأمین اجتماعی استان گلستان" همسو و هم راستا می باشد.

همچنین این تحقیق با نتایج تحقیقات خارجی لئونیداس و همکاران (۲۰۱۲)، با عنوان "حس مسئولیت پذیری به ارتقای تعهد اجتماعی افراد در سازمان‌ها"، تحقیق کیتز مولر و شیمشک (۲۰۱۴)، با عنوان "درباره رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی بخش تولید"، تحقیق هیریگوین و پولین رم با عنوان "مسئولیت اجتماعی در قلب مؤلفه های منابع انسانی، رعایت حق و حقوق در محل کار، تعهد سازمانی" هم راستا و تطابقت دارد.

پیشنهادات منتج از تحقیق:

پیشنهادات فرضیه اول:

با توجه به این که نتایج نشان داد بین مسئولیت‌های قانونی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد و با توجه اینکه متغیرهای آشکار ما در این تحقیق سه مولفه ی شفافیت و پاسخگویی کارآفرینی دانشگاهی، انطباق با قوانین کسب و کارهای دانشگاهی، حمایت قانونی کارآفرینی دانشگاهی می باشد بنابراین پیشنهاد می شود مدیران و مسئولین و کارکنان در دانشگاه آزاد به

بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد و با توجه اینکه متغیرهای آشکار ما در این تحقیق سه مولفه‌ی (رعایت ارزش‌ها و اخلاقیات در راستای خوشنامی، رعایت عدالت اجتماعی، رویکرد منصفانه و اخلاقی در تمامی امور دانشگاه). کارکنان دانشگاه آزاد باید به اهمیت این مولفه‌ها واقف باشند تا بی‌عدالتی اجتماعی در اثر عدم رعایت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه و جامعه رخ ندهد.

پیشنهادات فرضیه پنجم:

با توجه به این که نتایج نشان داد بین مسئولیت‌های اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد و با توجه به یافته‌های کیفی مشخص شد که مسئولیت اجتماعی منجر فرهنگ سازی اجتماعی کارآفرینانه، مشارکت در امور اجتماعی به عنوان شهروند مسئول می‌شود لذا مسئولین و کارکنان دانشگاه برای هر چه بهتر شدن این عوامل باید تلاش کنند چرا که بهبود این عوامل باعث رونق اقتصادی و توسعه‌ی کارآفرینی در سطح جامعه خواهد شد و رفاه اجتماعی حاصل خواهد شد.

این سه مولفه دقت لازم را داشته باشند. چرا که شفافیت و پاسخگویی یکی از ارکان اصلی در چرخه کارآفرینی در اجتماع می‌باشد که اگر نبود آن احساس شود افراد در جامعه از مسئولیت پذیری اجتماعی دور شده و نظم اجتماعی و اقتصادی جامعه به هم می‌خورد. همچنین کارکنان دانشگاه آزاد برای کمک به ترویج کارآفرینی در جامعه بایستی با توجه به قوانین حاکم در جامعه به حمایت از دانشجویان کارآفرینی به لحاظ قانونی و مسئولیت پذیری اجتماعی آنها تلاش کنند.

پیشنهادات فرضیه دوم:

با توجه به این که نتایج نشان داد بین مسئولیت‌های اقتصادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد و با توجه به یافته‌های کیفی مشخص شد که مسئولیت اجتماعی منجر به سودآوری جامعه کارآفرین، سود با کیفیت در کسب و کارهای دانشگاهی می‌شود لذا کارکنان و مسئولین دانشگاه آزاد باید به مسئولیت اجتماعی در محیط دانشگاه اهمیت بیشتری بدهند و برنامه‌ها و کارگاه‌های در راستای افزایش مسئولیت اجتماعی دانشجویان می‌شود را برگزار نمایند.

پیشنهادات فرضیه سوم:

با توجه به این که نتایج نشان داد بین مسئولیت‌های زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید بر مولفه‌های گرایش کارآفرینانه تاثیر مثبت و معناداری دارد و با توجه به یافته‌های کیفی مشخص شد که مسئولیت اجتماعی منجر به مدیریت پیامدهای زیست محیطی دانشگاه می‌شود لذا کارکنان و مسئولین دانشگاه به این نکته هم توجه نمایند تا افرادی که از دانشگاه فارغ التحصیل می‌شوند پس از فارغ التحصیلی گرایش به کسب و کارهای زیست محیطی داشته باشند در جهت پاک نگه داشتن محیط زیست.

پیشنهادات فرضیه چهارم:

با توجه به این که نتایج نشان داد بین مسئولیت‌های اخلاقی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاهی با تاکید

منابع فارسی

- ۱) ابراهیمی، لقمان، منصوری، احمد، رحمانی احمد آبادی، لقمان (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت‌ها و رعایت حقوق مصرف کنندگان (مطالعه موردی: سیستم بانکی شهرستان بوکان). فصلنامه مدیریت صنعتی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، ۹۶-سال نهم، زمستان، شماره ۳۰، صص ۸۵
- ۲) ابرزی، مهدی، یزدان شناس، مهدی (۱۳۸۶). مسئولیت اجتماعی و اخلاق کار در مدیریت کیفیت -۴۳: نوین، فصلنامه فرهنگ نوین، سال پنجم، شماره ۱۵، صص ۴۳-۵۳
- ۳) امتیاز، سمیه (۱۳۹۱). تأثیر گرایش کارآفرینانه بر عملکرد: بررسی نقش تعدیلگری استراتژی (مطالعه موردی: صنعت مواد شوینده) پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۴) الوانی، مهدی، قسمی، احمدرضا (۱۳۷۷). مدیریت و مسئولیت های اجتماعی سازمان، نوبت اول، تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- ۵) امامقلی زاده، سعید، عسگریان، رضا، خان جمالی، متین، حسینی نسب، سید حسن، پرتاچی، پویا، حسینی راد، امین (۱۳۹۲). مسئولیت اجتماعی شرکت ها، تعالی، نشریه تخصصی مدیریت، سال سوم، شماره ۲۱، صص ۲
- ۶) براتی، مهدیه (۱۳۹۴). تأثیر گرایش کارآفرینانه و تعهد سازمانی بر عملکرد صادرات، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۷) بحری پور، امیرحسین، طالبی، ابوتراب (۱۳۹۲). سوگیری در مسئولیت پذیری اجتماعی شهروندان و عوامل مؤثر بر آن. مطالعه موردی شهروندان شهر کاشان. فصلنامه علوم اجتماعی - شماره ۶۶ پاییز ۱۳۹۳. صص ۳۲-۷۷
- ۸) ح. محمدی و ع. حکیمی (۱۳۹۶). "سنجش اصول مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با رویکرد استاندارد "ISO ۲۶۰۰۰". فصل نامه علمی - ترویجی مدیریت استاندارد و کیفیت.
- ۹) حساس یگانه، یحیی، برزگر، قدرت اله (۱۳۹۲). مبانی نظری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و پارادایم تحقیقاتی آن در حرفه حسابداری، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، پاییز، شماره ۱۳۳-۲۲، صص ۱۰۹
- ۱۰) رحیمیان، نظام الدین و کاظم پور. مرتضی (۱۳۹۷). مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها: مفاهیم، ابعاد، نظریه‌ها و مروری بر مدل‌های آن. نشریه پژوهش حسابداری. دوره ۸. شماره ۴، صص ۱۵۲-۱۷۵
- ۱۱) رویایی، رمضانعلی و مهردادوست، حسین (۱۳۸۸). بررسی نقش مدیران فرهنگی در ارتقای مسئولیت اجتماعی، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره سوم
- ۱۲) راه چمنی، احمد، کاوسی، کامیار (۱۳۹۴). تأثیر ابعاد مسئولیت اجتماعی سازمان و اعتماد مصرف کننده بر شهرت های بازرگانی، سال بیست -۸۲. و دوم، دوره جدید، بهار تابستان، شماره ۵، صص ۶۹
- ۱۳) شربتیان، محمد حسن و میامی، حسن (۱۳۹۱). تأملی بر فرایند جامعه پذیری مسئولیت اجتماعی جولان. مجله مهندسی فرهنگ، سال هفتم شماره ۷۴-۷۳.
- ۱۴) شفائی یامجلو طاهره، ایلی خدایار، فرامرز قراملکی احد. مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد: دانشگاه تهران). آموزش عالی ایران. ۱۳۹۵؛ ۸ (۴ : ۷۹-۱۰۲)
- ۱۵) شفائی یامجلو، طاهره و ایلی. خدایار و فرامرز قراملکی. احد (۱۳۹۷). مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌ها (مطالعه موردی: دانشگاه تهران). نشریه برگ و فرهنگ. شماره ۲۵. صص ۱۹۰-۲۰۲.
- ۱۶) صالحی عمران، ابراهیم، ثابتی، عبدالحمید و حسن زاده، سودایه (۱۳۹۱). فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال چهارم، شماره دوم، بهار
- ۱۷) عظیمی، مهدی و خاک تاریک مهدی (۱۳۸۶). توجه به مسئولیت اجتماعی سازمان گامی مؤثر برای نیل به آمدی در صنعت «مجله صنعت لاستیک، شماره ۱۱، ش ۵۵۰-۵۱۵
- ۱۸) مرزبان، شهریانو، موحدی، رقیه، نوروزی، خدیجه (۱۳۹۶). تحلیل موانع آموزشی کارآفرینی در مدارس، مطالعات مدیریت و کارآفرینی ۸۳، ۱، ۹۷.
- ۱۹) مشبکی، خلیلی شجاعی، (۱۳۸۹). بررسی رابطه فرهنگ سازمانی و مسئولیت اجتماعی سازمانی CRS جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و یکم، شماره پیاپی، ۴۰-شماره چهارم، صص ۵۹-۳
- ۲۰) مطهری، علی، " کارآفرینی، خلاقیت، نوآوری ". ۱۳۸۶. تهران: آزاد مهر.
- ۲۱) موجودی، امین؛ درزبان عزیزی، عبدالهادی و قاسمی، پریا. (۱۳۹۲) بررسی تاثیر مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان به وفاداری مشتریان (بانک پاسارگاد اهواز). مدیریت بازاریابی، ۲۲، صص ۲۱-۲
- ۲۲) نیکومرام، هاشم و خیدرزاده، کامبیز. (۱۳۸۵). ارزیابی نقش گرایش کارآفرینانه، ساختار سازمانی و بازارگرایی بر عملکرد

- Environmental Education, Communication and Sustainability, ۵.
- ۳۷) Covin, J. G. & Slevin, D. P., ۱۹۸۹. Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic Management Journal*, ۱۰(۱), pp. ۷۵-۸۷.
- ۳۸) Covin, J. G. & Slevin, D. P., ۱۹۹۱. A Conceptual Model of Entrepreneurship as firm behavior. *Entrepreneurship Theory and Practice (ET&P)*, ۱۶(۱), pp. ۷-۲۵.
- ۳۹) Davis, J. L., Greg Bell, R., Tyge Payne, G., & Kreiser, P. M. (۲۰۱۰). Entrepreneurial orientation and firm performance: The moderating role of managerial power. *American Journal of Business*, ۲۵(۲), ۴۱-۵۴.
- ۴۰) Coelho Márcia and Menezes Isabel (۲۰۲۱). University Social Responsibility, Service Learning, and Students' Personal, Professional, and Civic Education. *Front. Psychol.*, ۲۵ February ۲۰۲۱ | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.617300>.
- ۴۱) Cong Duong Doanh, Bernat Tomasz.(۲۰۱۹). Entrepreneurial self-efficacy and intention among vietnamese students: a meta-analytic path analysis based on the theory of planned behavior, *Procedia Computer Science*, Volume ۱۵۹, ۲۰۱۹, Pages ۲۴۴۷-۲۴۶۰.
- ۴۲) Cuesta-Valiño, P., Rodríguez, P. G., Núñez-Barriopedro, E. (۲۰۱۹). The impact of corporate social responsibility on customer loyalty in hypermarkets: A new socially responsible strategy. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, ۲۶, ۷۶۱-۷۶۹. <https://doi.org/10.1002/csr.1718>
- ۴۳) Dess, G. G., & Lumpkin, G. T. (۲۰۰۵). The role of entrepreneurial orientation in stimulating effective corporate entrepreneurship. *The Academy of Management Executive*, ۱۹(۱), ۱۴۷-۱۵۶.
- ۴۴) Francis, B., Hasan, I., Liu, L., Wang, H. (۲۰۱۹). Employee treatment and contracting with bank lenders: An instrumental approach for stakeholder management. *Journal of Business Ethics*, ۱۵۸(۴), ۱۰۲۹-۱۰۴۶. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-3722-0>.
- ۴۵) García-Ochoa Celia Polo, Carmen De-Pablos-Herederó , Francisco José Blanco Jiménez . (۲۰۲۰). How business accelerators impact startup's performance: Empirical insights from the dynamic capabilities approach, *Intangible Capital IC*, ۲۰۲۰ - ۱۶(۳): ۱۰۷-۱۲۵ - Online ISSN: ۱۶۹۷-۹۸۱۸ - Print ISSN: ۲۰۱۴-۳۲۱۴
- ۴۶) Nowiński Witold, Mohamed Yacine Haddoud.(۲۰۱۹). The role of inspiring role models in enhancing entrepreneurial intention, *Journal of Business Research*, Volume ۹۶, March ۲۰۱۹, Pages ۱۸۳-۱۹۳
- ۴۷) Nunez, I. (۲۰۱۹). Aprendizaje-servicio y rendimiento académico del alumnado universitario. La evaluación de un programa (dissertation). Universidade Santiago de Compostela, Santiago de Compostela, Spain.
- ۴۸) online at: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=۳۹۱۵۷۷> (accessed April ۲۷, ۲۰۲۰).
- کسب و کار شرکت‌های تولیدی (شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) مجله مدیریت بازاریابی. ۱(۱)، ۵۰-۵.
- ۲۴) Ahman, Nadim & Hoffman, Anders; A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship, *Entrepreneurship Indicators Steering Group, OECD*, ۲۰۰۷.
- ۲۵) Ahmadi, F., Nasiriyani, K.H., & Abazariyan, P. (۲۰۰۸). Delphitechnique: An instrument for research. *Journal of Education In Medicine*, (۸), ۱۷۵-۱۸۵ (in Persian).
- ۲۶) Aluchna, M. (۲۰۱۰). Corporate social responsibility of the top ten; examples taken from the Warsaw Stock Exchange. *Social Responsibility Journal*, ۶ (۴), ۶۱۱-۶۲۶.
- ۲۷) Arntzen, A.A.B. (۲۰۰۹). Knowledge, technology and university social responsibility (USR): A conceptual framework. Eduardo Tome (Editor). *Proceedings of the ۱۱th European Conference on Knowledge Management*, ۲-۳ Septembet ۲۰۱۰. ۷۴-۸۱. Retrieved from www.books.google.com
- ۲۸) Adomako Samuel, Robert A. Opoku, Kwabena Frimpong.(۲۰۱۸). Entrepreneurs' improvisational behavior and new venture performance: Firm-level and institutional contingencies, *Journal of Business Research*, Volume ۸۳, February ۲۰۱۸, Pages ۱۰-۱۸
- ۲۹) Bliemel, M. L. (۲۰۱۴). Lessons learned from an inside-out flip in entrepreneurship education. *Small Enterprise Research*, ۲۱(۱), ۱۱۷-۱۲۸
- ۳۰) Brulhart, F., Gherra, S., Quelin, B. V. (۲۰۱۹). Do stakeholder orientation and environmental proactivity impact firm profitability? *Journal of Business Ethics*, ۱۵۸(۱), ۲۵-۴۶. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-3722-y>
- ۳۱) Burton, M. D., Sørensen, J. B., & Dobrev, S. D. (۲۰۱۶). A careers perspective on entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, ۴۰(۲), ۲۳۷-۲۴۷
- ۳۲) Canziani, B. F., Welsh, Dianne H.B., (۲۰۱۹). How entrepreneurship influences other disciplines: An examination of learning goals, *The International Journal of Management Education*
- ۳۳) Barrett, D. (۲۰۰۹). "Corporate Social Responsibility and Quality Management Revisited", *Journal of Quality Management*, ۹, ۲۴-۲۹.
- ۳۴) Baron, D. (۲۰۰۷). Corporate social responsibility and social entrepreneurship. *Journal of Economics & Management Strategy*, ۱۶(۳), ۶۸۳-۷۱۷.
- ۳۵) Bhattacharya, C. B. ; Korschun, D. ; and S. Sen (۲۰۰۹). "Strengthening Stakeholder-Company Relationships through Mutually Beneficial Corporate Social Responsibility Initiatives", *Journal of Business Ethics*, Vol. ۸۵, No. ۱, pp. ۲۵۷-۲۷۲.
- ۳۶) Clugston, R., & Calder, W. (۱۹۹۹). Critical Dimensions of Sustainability in Higher Education ۱. Sustainability and Universityl life:

- ۴۹) Singh Amarjeet, Akshay Anand, Nidhi Jaswal.(۲۰۲۰). Implementing University/Academicians' Social Responsibility Conceptual Framework in Medical Colleges, *Annals of Neurosciences*, vol. ۲۶, ۲-۴: pp. ۸-۹. , First Published May ۱۷, ۲۰۲۰.
- ۵۰) Xu, Y. (۲۰۱۹), "The moderating effect of founding assets on the founders' human capital: New venture growth relationship", *New England Journal of Entrepreneurship*, Vol. ۲۲ No. ۲, pp. ۱۲۶-۱۴۲. <https://doi.org/10.1108/NEJE-05-2019-0027>
- ۵۱) Yitshaki, R. (۲۰۲۱), "Entrepreneurs' emotional intelligence as a factor explaining entrepreneurial psychological ownership and high-tech start-up growth", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JSBED-06-2019-0209>
- ۵۲) Zgaga, P. (۲۰۱۹). "European higher education reforms and the role of students," in *Preparing Students for Life and Work*, eds W. Archer and H. G. Schuetze (Boston, MA: Brill/Sense), ۲۷۲-۲۸۸.